

ВРЕМЕТО ЗА ПРИДВИЖВАНЕ КАТО ФАКТОР ПРИ ПЛАНИРАНЕТО НА ТРЕНИРОВЪЧНИЯ ПРОЦЕС

Михаил Качаунов
mihail.kachaunov@gmail.com

**НСА „Васил Левски“, София1700,
БЪЛГАРИЯ**

***Ключови думи:** транспорт, време за придвижване, плуване, лека атлетика.*

***Резюме:** Целта на изследването е да се установи дали времето за придвижване в зависимост от населеното място, в което се провежда тренировъчната работа, може да бъде съществен фактор при избора на едноразов или двуразов тренировъчен режим. За целта е проведено анкетно проучване на 92 спортисти (52 лекоатлети и 40 плувци) от 19 населени места, трениращи както по веднъж, така и по два пъти на ден. В резултат се забелязва, че времето за придвижване е съществен фактор само за гр. София. В допълнение продължителността на тренировъчните занимания оказва по-съществено значение за увеличаване на заетостта на спортистите, отколкото времето за придвижване до спортното съоръжение.*

Въведение

От гледна точка на теорията на спорта [1] спортното постижение се разглежда като многофакторно явление. При цикличните спортове, сред които и изследваните плуване и лека атлетика, притежаващи сходни спортно-педагогически характеристики, определено внимание трябва да се обърне и на някои странични дейности, които биха могли да повлияят както на качеството на тренировъчния процес, така и на крайния спортен резултат. Тежестта на голяма част от тези фактори не е напълно изяснена. В този труд ще бъде разгледано разпределението на времето при различните състезатели като условие при планирането на едноразов или двуразов тренировъчен режим¹. При увеличаване на броя на спортните тренировки, се увеличава ежедневната ангажираност на атлетите, основно за сметка на продължителността на втората тренировка и времето за придвижване до спортното съоръжение, особено в по-големите населени места.

Внедряването на централизирана подготовка в България в периода 1964-1968г., с която са свързани и най-големите успехи на страната на международни спортни форуми, до голяма степен позволява ефикасното използване на двуразовия режим, като и изпълнението на големи по обем и интензивност тренировъчни занимания. Поради влиянието на различни фактори, след 1990г. централизираната подготовка вече не е актуална, а с това и едно от основните ѝ качества – осигуряване на комплексни условия за подготовка на националния спортен елит.

Според Maglischo (2003) оптималният брой тренировки на ден е една от най-дискутираните теми в плуването. При четиригодишно проучване Costill and as. (1991)

¹ Изпълнението на една или две тренировки на ден.

биват сравнени плувци, изпълняващи двуразови тренировки с общ среден обем от 10 000м. на ден, с такива трениращи едноразово със среден обем от 5000м. на ден. За този период от време, средното подобрене на плувните резултатите при спортистите за дисциплините от 100 до 1650 ярда е еднакво и за двете групи. Подобни резултати докладват и при други проучвания, имащи за цел сравняването на ефективността от едноразовите и двуразовите тренировки при състезатели по лека атлетика [2,3]. При наличието на втора тренировка се увеличава и времето, необходимо за дейности като загряване, разпускане, събличане и обличане на спортния екип, които не са основна цел на тренировъчната дейност, но са неизменна част от нея.

Въпреки отбелязаните факти, повечето от треньорите се придържат към тренировъчен режим с две или повече тренировки на ден. Докато за малка част от елитните спортисти това може да е допустимо и оправдано, то за по-голямата част от тях значителното увеличаване на тренировъчната работа може да доведе до отрицателни резултати. Трябва да се отбележи, че по-голямата част от състезателите са учаци, което налага отделянето на допълнително време за придвижване до учебните заведения, както и за провеждането на учебния процес. Посочените аргументи повдигат въпроса за целесъобразността от наличието на втора тренировка. Проблемът би следвало да бъде изследван и дискутиран.

Цел

Целта на предстоящото изследване е да се установи дали времето за придвижване до спортното съоръжение може да бъде съществен фактор при избор на едноразов или двуразов тренировъчен режим.

Задачи

1. Определяне на времето, необходимо за основните ежедневни дейности на състезателите от двата спорта, включително това за придвижване и тренировъчна дейност.
2. Определяне на различията в зависимост от населеното място и вида спорт.
3. Установяване значението на времето за придвижване като фактор при избора на едноразов или двуразов тренировъчен режим.

Методика

Контингентът е съставен от общо 92 състезатели (48 жени и 44 мъже) от два спорта, на възраст между 16 и 26 години. Трениращите лека атлетика са 52, като от тях 28 са жени, а 24 са мъже. Трениращите плуване са 40. От тях 20 жени и 20 мъже. Тренировъчният процес на спортистите протича в 19 населени места. За целите на изследването е направено разделение на три основни групи: гр. София (52), гр. Пловдив (18) и други (22)².

Определянето на основните показатели в изследването е извършено чрез анкетно проучване, включващо дванадесет въпроса.

Анкета

1. Пол:
1.1. Мъж; 1.2. Жена;
2. Възраст:
3. Вид спорт:
4. Кое е населеното място, в което тренирате?
5. По колко пъти на ден тренирате?
5.1. Един; 5.2. Два;
6. По колко пъти на ден предпочитате да тренирате?
6.1. Един; 6.2. Два;

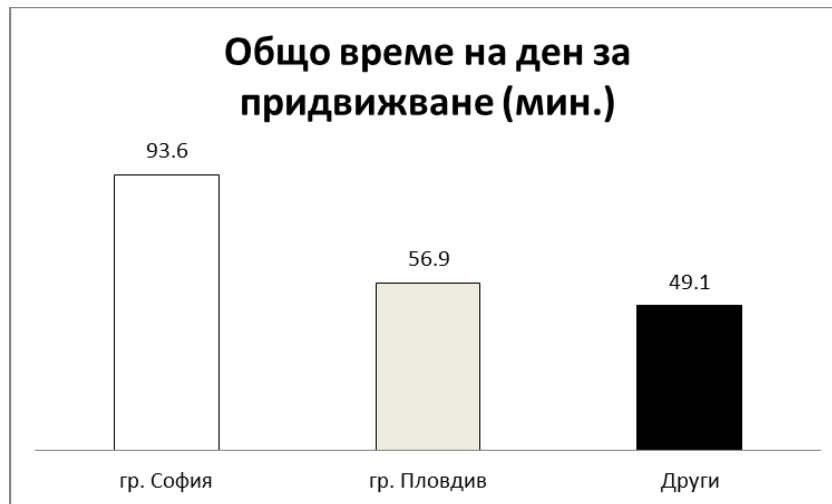
---

² В група „други“ са включени всички останали по-малки населени места, при които контингентът от изследвани лица не е достатъчен за отделното им обособяване.

7. Как се придвижвате?
  - 7.1. Градски транспорт; 7.2. Градски транспорт; 7.3. Ходя пеша; 7.4. Друго;
8. Колко време на ден Ви отнема пътуването?
9. Колко време Ви отнема пътуването до спортната база в едната посока?
10. Колко време спите?
11. Колко време сте ангажиран/а в учебното Ви заведение?
12. Колко време на ден общо Ви отнемат спортните занимания?

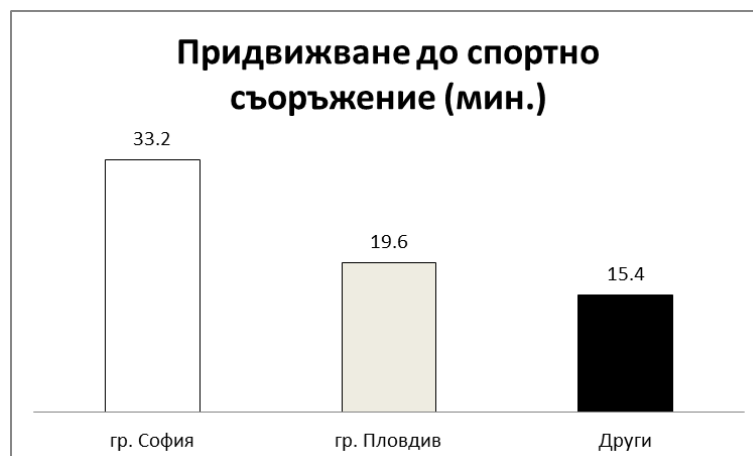
Резултати и Анализ

Анализирането на основните показатели, регистрирани чрез анкетното проучване, може да даде представа за разпределението на основните дейности на спортистите във времето, както и да се направят съответните изводи.

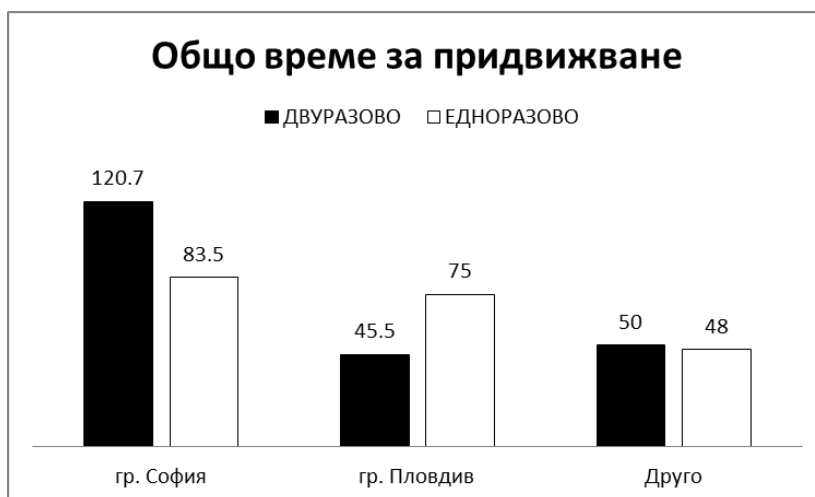
Фигура – 1. Общо време за придвижване на ден в зависимост от населеното място (мин.).

Представената във фиг. 1 графика ясно разграничава ежедневно време за придвижване в зависимост от населеното място. В гр. София то е средно 93,6 мин., като въпреки сравнително добре развитата си мрежа за градски транспорт, който се явява и основен начин за превоз, е значително повече в сравнение с останалите градове. В гр. Пловдив то е средно 56,9 мин., което е с 36,7 мин. по-малко от същото в столицата, въпреки че той е вторият по големина град в България. При останалата част от проучените по-малки населени места, обозначени като „други“, ежедневно време за придвижване е 49.1 мин., различавайки се от гр. София с 44,5 мин. и от гр. Пловдив с 7.8 мин.

Фигура - 2. Време за придвижване до спортното съоръжение в едната посока (мин.).

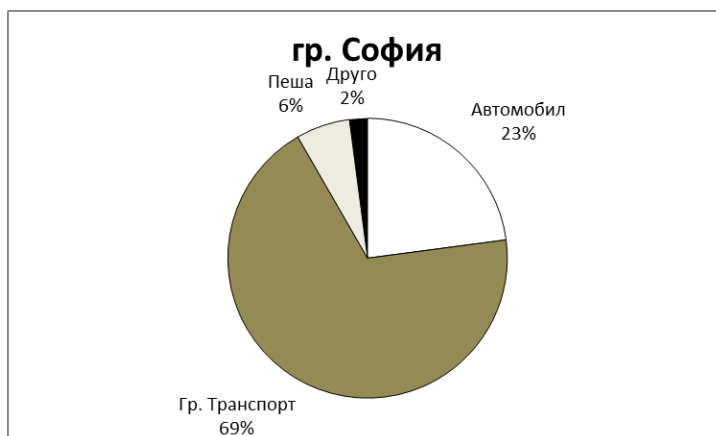
Времето за придвижване до спортното съоръжение (фиг. 2) позволява да направим подобни на фиг.1 заключения. В гр. София тази дейност отнема 33,2 мин., което е чувствително повече, отколкото в останалите населени места. В Пловдив то е сведено до 19,6мин. – с 13,6мин. по-малко от столицата. В другите градове то е съответно 15,4мин. - 17,8мин. по-малко от гр. София. Разликата между средното времето за придвижване до спортните съоръжения в Пловдив, спрямо по-малките населени места е в рамките на 4.2 мин.

Фигура – 3. Общото време за придвижване спрямо тренировъчния режим.

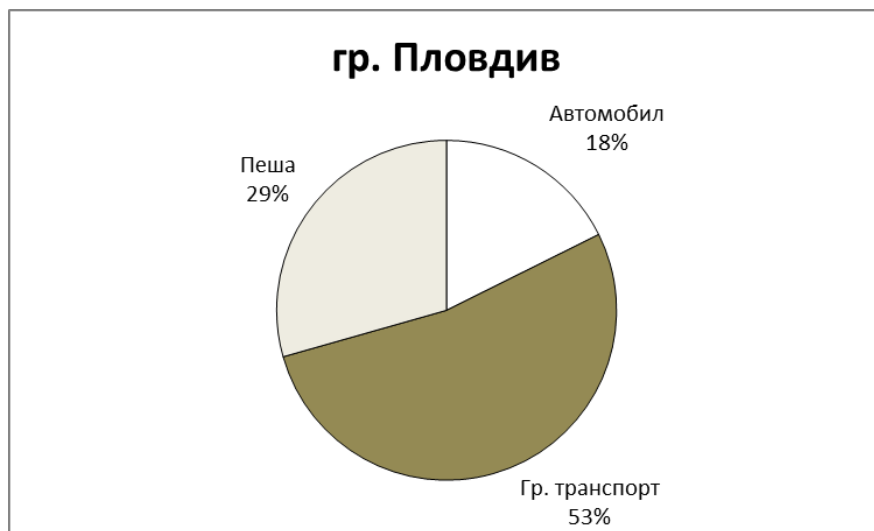
При наличието на втора тренировка в гр. София времето за придвижване отнема средно 37.2 мин. повече (фиг.3). В гр.Пловдив двуразово трениращите пътуват по-малко от едноразово трениращите със средно 29,5мин., което вероятно се дължи на добрата организация на тренировъчния процес, спрямо по-добрите състезатели, изразяваща се в предоставянето им на комплексни условия за изпълнението на пълноценна тренировъчна работа. При по-малките населени места, изпълнението на втора тренировка е свързано със средно увеличение на времето за придвижване - в порядъка на 2мин. Освен гореизложения анализ, малките разлики, а и наличието на обратна зависимост в гр. Пловдив, може да означават също, че в определена степен тренъорите се съобразяват с времето за придвижване, като за живущите в по-отдалечени райони на града е предвиден едноразов тренировъчен режим.

Приоритетно използваните начини за придвижване в различните населени места са разгледани във фигури 3,4 и 5.

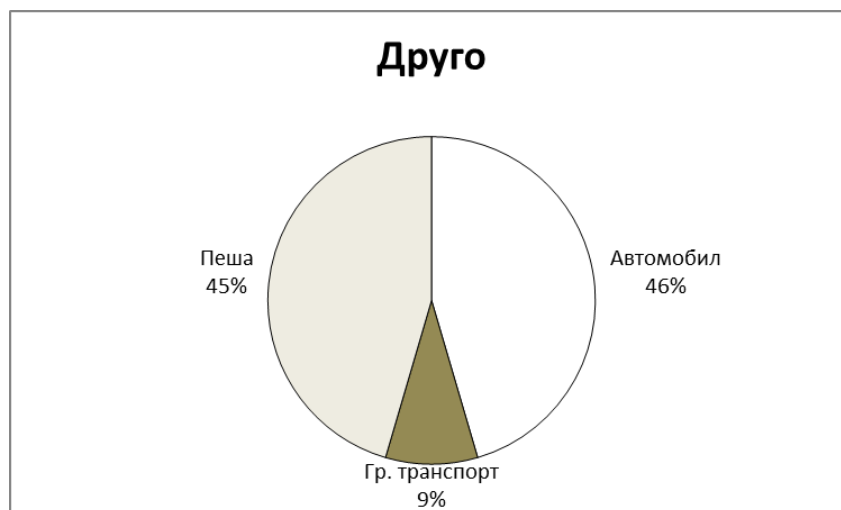
Фигура – 4. Разпределение на начините за придвижване в гр. София (%).

Както ясно се вижда на фиг. 4, в столицата делът на използването на градския транспорт (69%) е най-голямо. Това може да се дължи на добре развитата мрежа за градски транспорт, както и на по-големите разстояния, които не позволяват бързото придвижване пеша. На второ място и значително по-малко използван (23%) е автомобилният транспорт. Трябва да се отбележи, че възрастта на по-голяма част от състезателите е такава, че те са неспособни водачи на МПС, но биха могли да се възползват от този вид транспорт, осигурен от родители, приятели и т.н.. Делът на другите възможности за придвижване е минимален: за пешеходците – 6%, за друго – 2%.

Фигура – 5. Разпределение на начините за придвижване в град Пловдив (%).

В гр. Пловдив съществуват известни различия спрямо гр. София, като делът на градския транспорт, използван за придвижване, намалява. Нараства делът на ходещите основно пеш - до 29%, а този, на използващите автомобилен транспорт е близко до това в столицата – 18%. Не е използван друг начин за придвижване в това населено място.

Фигура – 6. Разпределение на начините за придвижване в другите градове (%).

При по-малките населени места се забелязва, че основните възможности за придвижване са 2 – автомобилен транспорт и ходене пеша. От автомобилния транспорт се възползват 46% от състезателите, а 45% от спортистите предпочитат да ходят пеша. Най-вероятната причина са по-малките разстояния и не толкова добре развитата мрежа за градски транспорт, като неговият дял се явява и най-малкият - в рамките на 9%.

Прави впечатление, че с намаляване на големината на населеното място спада и делът на използване на градски транспорт. При пешеходците се получава точно обратното - делът им е значително по-голям при по-малките населени места. Въпреки осезаемо по-големият процент от хора ходещи пеша, ежедневно време за придвижване е значително по-малко от това в гр. София.

Табл. 1 Мин. и макс. време за придвижване в различите населени места.

гр./ст.	мин.	макс.
Други	10	120
Гр. Пловдив	15	180
Гр. София	20	210

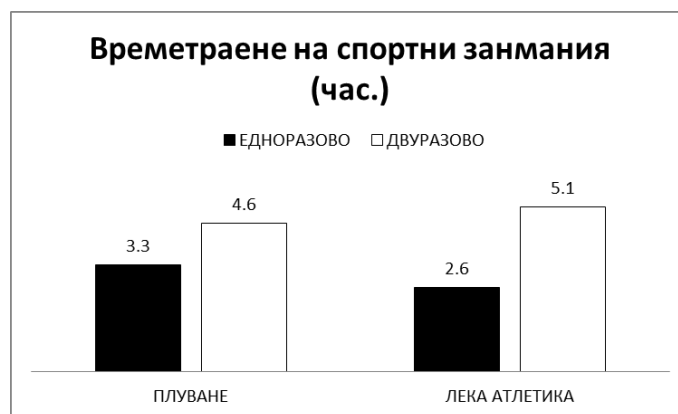
От показаните стойности в табл. 1 става ясно, че и в трите случая има състезатели, отделящи значително по-малко време за придвижване от „други“, което би следвало да се вземе под внимание при индивидуалното планиране на тренировъчния режим.

При проследяване на различията между трениращите състезатели по плуване и тези по лека атлетика, трябва да се обърне внимание на следните резултати:

- ❖ Процентното разпределение на едноразово и двуразово трениращите:
  - В спорта лека атлетика 67% тренират по 1 път на ден, а 33% са трениращите по 2 пъти на ден.
  - В спорта плуване 48% тренират по 1 път на ден, а 52% - по 2 пъти.
- ❖ Процентното разпределение спрямо предпочитанието на спортистите за изпълнението на една или две тренировки на ден:
  - 90% от трениращите плуване имат желание да изпълняват по 2 тренировки на ден, а 10% от тях по 1.
  - 71% от трениращите лека атлетика имат желание да изпълняват по 2 тренировки на ден, а 29% по 1.

Въпреки неудобствата, съпътстващи наличието на втора тренировка, по-голям процент от спортистите предпочитат този режим при подготовката си. Вероятна причина за това е желанието за постигане на по-високи спортни резултати, удовлетворението, изпитано от тренировъчната работа или др.

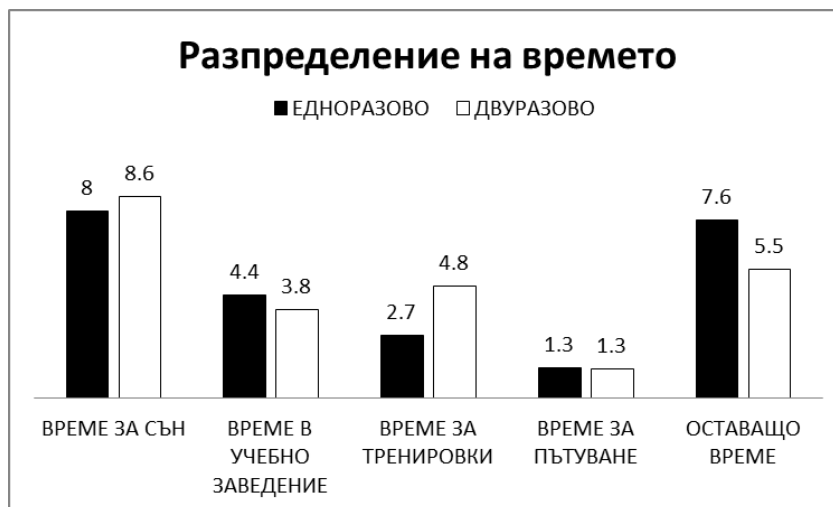
Забелязват се следните резултати при спортуващите с различен ежедневен тренировъчен режим:

Фигура – 7. Общо времетраене на спортните тренировки на ден, при едноразово и двуразово трениращи състезатели от двата спорта.

Средното време, което отнемат спортните занимания при плувци е както следва: за едноразово трениращи – 3,3 часа на ден, а за двуразово трениращи - 4,6 часа на ден. Продължителността на тренировъчната работа при провеждащите по една тренировка на ден лекоатлети е - 2,6 часа, а при провеждащите 2 тренировки – 5,1 часа. Прави

впечатление, че спортните занимания при трениращите по 1 път плувци, са по-продължителни от същите в леката атлетика, докато при трениращите по 2 пъти на ден се получава обратното.

Фигура – 8. Разпределение на времето за различните ежедневни дейности на спортистите (час).

Във фиг. 8 се забелязва наличието на 5 състезатели, трениращи по един път на ден и 5 състезатели, трениращи по 2 пъти на ден, които не са част от образователната система, и времето прекарано в учебно заведение е равно на 0. Наблюдава се значително увеличение на продължителността на тренировъчната работа при двуразово трениращите, спрямо спортуващите едноразово, което е основно за сметка на „оставащо време“³ и от части времето, прекарано в учебните заведения. Забелязва се наличието и на минимални разлики в продължителността на времето за сън, в полза на двуразово трениращите. Средното време за пътуване при едноразово и двуразово трениращите е еднакво.

Изводи

1. Времето за придвижване е съществен фактор при избора на тренировъчен режим само в гр. София.
2. Продължителността на тренировъчните занимания оказва по-съществено значение за увеличаване на заетостта, отколкото времето за придвижване до спортното съоръжение.

Препоръки

1. Трябва да бъде приложен индивидуален подход спрямо състезателите, отделящи значително време за придвижване.

Литература

- [1.] Желязков, Цв., Д. Дашева. 2011. Основи на спортната тренировка.
- [2.] Costil, D.L., R. Thomas, R.A. Robergs, D.D. Pascoe, C.P. Lambert, S.I. Bar, and W.J. Fink. 1991. Adaptations to swimming training: Influence of training volume. *Medicine and Science in Sports and Exercise* 23: 371-377.
- [3.] Maglischo, E.W., 2003. Swimming fastest: 411.
- [4.] Mostardy, R., R. Grandee, and T. Campbell. 1975. Multiple daily training and improvement in aerobic power. *Medicine and Science in Sports* 7:82.

³ Оставащото време се пресмята като от 24 часа се извади времето за останалите дейности отчетени в анкетата, което включва време за хранене, свободно време и др. ежедневни задачи.

[5.]Watt, E., E.Buskirk, and B. Plotnicki. 1973. A comparison of single versus multiple daily training regiments: Some physiological considerations. Research Quarterly 44:119-123.

THE TIME FOR GETTING TO THE SPORTS FACILITY AS A FACTOR IN THE PLANNING OF THE TRAINING PROCESS

Mihail Kachaunov

mihail.kachaunov@gmail.com

*National sports academy „Vassil Levski”
1700, Sofia, Studenski grad,
BULGARIA*

Key words: *transport, time for transportation, swimming, track and field*

Abstract: *The purpose of the study is to determine if the time for traveling depending on the place where the training is performed can be an important factor for choosing a training plan with one or two training sessions a day. For this purpose a survey of 92 athletes (52 track and field and 40 swimmers) from 19 cities and towns practicing one or two times a day was conducted. As a result, it was established that the time for traveling is a significant factor only for bigger cities like Sofia. In addition, the duration of the training activities is a more important factor in increasing the active time of athletes during the day than the time spent for traveling to the sports facility.*